

Dnro 547/183/21

24.11.2022

Asia

Lähetitte 21.1.2021 tietosuojavaltuutetun toimistoon viestin, jossa kysyitte, voidaanko opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluille antaa ”käyttöoikeus” oppilasrekisteriin ja jos voidaan, millä edellytyksillä se on mahdollista. Viittasitte viestissänne tietosuojavaltuutetun toimiston julkaiseman oppaan¹ kohtaan 5.4 sekä sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetushallituksen yhteistyössä laatimaan Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi (13a / 2015)².

Apulaistietosuojavaltuutetun vastaus

Ohjauksen antaminen

Pahoittelen asioiden käsittelyn ruuhkautumisesta johtuvaa vastauksen viivästymistä. Valitettavasti tietosuojavaltuutetun toimisto ei voi enää henkilötietolain tapaan antaa yksittäisiä tapauksia koskevaa etukäteistä ohjausta tietosuojalainsäädäntöä koskevissa kysymyksissä, koska sen pitää pystyä riippumattomasti ratkaisemaan mm. sille kuuluvat kanteluasiat. Ne neuvot, jotka tietosuojavaltuutetun toimisto voi toimijoille antaa toimivaltuuksien rajoissa rajoittuvat yleisen tietoisuuden ja ymmärryksen edistämiseen käsittelyyn liittyvistä riskeistä, säännöistä, suojatoimista ja oikeuksista³.

Käytännössä tietosuojavaltuutetun kannanottoja syntyy valituskelpoisten päätösten ja niiden kautta syntyvän oikeuskäytännön perusteella⁴. Tietosuoja-asetuksen myötä yhteiseurooppalaiset tulkinnat ovat nousseet entistä keskeisempään rooliin. Euroopan tietosuojaneuvostossa (EDPB) syntyy alatyöryhmätyöskentelyssä ohjeistuksia, jotka vaikuttavat myös kansalliseen tulkintakäytäntöömme⁵.

¹ Tietosuojavaltuutetun toimiston opas Oppilaan henkilötietojen käsittely kodin ja koulun yhteistyössä (julkaistu 18.12.2012), kts. <https://tietosuoja.fi/julkaisut>

² Julkaistu Kuntainfo -sarjassa.

³ Tietosuoja-asetuksen 57 artiklan 1 kohdan b ja d alakohdat.

⁴ <https://tietosuoja.fi/ratkaisut>

⁵ <https://tietosuoja.fi/euroopan-tietosuojaneuvoston-ohjeet>

Henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuojasetusta (EU)2016/679 ja sitä täsmentävää ja täydentävää tietosuojalakia (1050/2018). Myös toimialakohtainen lainsäädäntö tai muu toimintaan sovellettava lainsäädäntö voi vaikuttaa henkilötietojen käsittelyyn. Kysymykseen vaikuttaisi liittyvän perusopetuksen järjestämiseen, josta säädetään perusopetuslaissa (628/1998). Opiskeluhoitoa koskevat säännökset ovat oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013).

Tietojen salassa pidosta säädetään toimintaa koskevassa lainsäädännössä⁶. Lisäksi salassa pidosta säädetään yleislakina sovellettavan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, myöhemmin julkisuuslaki) 24 §:ssä. Myös julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettu laki (906/2019, jäljempänä tiedonhallintalaki) tulee ottaa huomioon lain soveltamisalalla.

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen luovutusten lainmukaisuudesta

Henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla⁷. Oppilaiden henkilötietoja käsitellään koulussa perusopetuksen järjestämiseksi. Rekisterinpitäjänä⁸ on perusopetuksen järjestäjä. Kunnan järjestämässä perusopetuksessa rekisterinpitäjänä on kuntalain mukainen opetustoimen hallinnosta vastaava toimielin. Yleensä se on lautakunta.

Kysymykseen koskee ”käyttöoikeuden” myöntämistä opetuksen järjestäjän toiminnassaan käyttämään oppilasrekisteriin. Tietojen pyytäjänä ovat opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelut, joiden tehtävistä säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁹. Hyvinvointialue vastaa opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä 1.1.2023 alkaen¹⁰. Asiassa jää epäselväksi, mitä ”käyttöoikeus” tässä yhteydessä tarkoittaa.

Rekisterinpitäjän vastuusta säädetään yleisellä tasolla tietosuojasetuksen 24 artiklassa, jota tulkitaan yhdessä muiden rekisterinpitäjän velvollisuuksia koskevien säännösten kanssa. Apulaistietosuojavaltuutettu toteaa, että asiassa on kyse oppilaiden henkilötietojen luovuttamisesta koulusta toiselle rekisterinpitäjälle¹¹. Tietojen luovuttamiseen tulee olla jokin lainmukainen peruste. Henkilötietojen luovuttamisen lainmukaisuudesta vastaa kysymässäsi asiassa opetuksen järjestäjä.

⁶ Kts. esim. perusopetuslain 40 § 1 momentti.

⁷ Tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohta.

⁸ Tietosuojasetuksen 4 artiklan 1 kohdan 7 kohta.

⁹ Kts. mm. oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §, 5 § ja 7 §.

¹⁰ Kts. oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 § 2 momentti (633/2021), terveydenhuoltolain 17 a § (634/2021), sosiaalihuoltolain 27 c § (635/2021) sekä myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain 20 § (377/2022) 2 momentti ja 21 §:n (377/2022) 2 momentti.

¹¹ Tietosuojasetuksen 4 artiklan 2 kohta.

Tietosuoja-asetus mahdollistaa virallisten asiakirjojen julkisuuden ja tietosuoja-asetuksen mukaisen oikeuden henkilötietojen suojaan yhteensovittamisen¹². Tietosuojalain 28 §:n mukaan henkilötietojen luovuttamisen perusteista säädetään julkisuuslaissa. Julkisten henkilötietojen luovuttamisen perusteet ilmenevät julkisuuslain 16 §:n 3 momentista¹³. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen on julkisuuslain 26 §:n mukaan mahdollista, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty tai jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Opetushallitus on julkaissut oppaan Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa, jossa käsitellään asiaa¹⁴.

Apulaistietosuojavaltuutettu toteaa, että oppilaiden henkilötietojen luovuttaminen on mahdollista vain lainmukaisin perustein. Sen lisäksi tulee ottaa huomioon tietosuoja-asetuksessa säädetty tietosuojaperiaatteet¹⁵. Luovutettavien tietojen tulee esimerkiksi olla tarpeellisia luovutuksensaajan laissa säädettyissä tehtävissä eikä tarpeettomia tietoja ole lainmukaista luovuttaa¹⁶. Luovutuksen tulee tapahtua tietoturvallisesti ottaen huomioon luovutettavien tietojen luonne¹⁷. Henkilötietojen luovuttamisen edellytyksiä arvioidaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella.

Tietojen antamisesta teknisen rajapinnan ja katseluyhteyden avulla säädetään julkisuuslain 16 §:n 4 momentin mukaan tiedonhallintalaissa.¹⁸ Teknisiä rajapintoja ja katseluyhteyksiä koskeva sääntely korvaa aiemmin säädetty teknisiä käyttöyhteyksiä koskevat säännökset¹⁹. Tiedonhallintalautakunta on antanut suosituksen teknisistä rajapinnoista ja katseluyhteyksistä²⁰. Oppaan mukaan tiedonhallintalaissa säädetään teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien kautta tapahtuvien tietojen luovutusten toteutustavoista²¹. Tiedonhallintalain säännökset eivät ole tiedonsaantiin oikeuttavia.

¹² Tietosuoja-asetuksen 86 artikla.

¹³ Vastaanottajalla tulee olla oikeus henkilötietojen suojaan koskevien säännösten mukaan kerätä ja tallentaa luovutettavia tietoja.

¹⁴ Kts. erityisesti kohdat 3 ja 5.2. Oppaan osoite <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/julkisuus-ja-tiedonhallinta-opetustoimessa>.

¹⁵ Kts. <https://tietosuoja.fi/tietosuojaperiaatteet>.

¹⁶ Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohta.

¹⁷ Kts. tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan f alakohta, 32 artikla ja tiedonhallintalain 4 luku. Esimerkiksi tietojen salassa pidettävyys, kuuluminen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa määriteltyihin erityisiin henkilötietoryhmiin tai muu arkaluonteisuus vaikuttavat henkilötietojen käsittelystä aiheutuvan riskin arviointiin.

¹⁸ Julkisuuslain 29 §:n 3 momentti, jossa säädettiin teknisestä käyttöyhteydestä, kumottiin lailla (907/2019) tiedonhallintalain säätämisen yhteydessä. Kts. myös perusopetuslain muutos 1235/2021, jolla kumottiin lain 41 a § (1288/2013).

¹⁹ Tiedonhallintalain 22 §, 23 § ja 4 luku.

²⁰ Valtiovarainministeriön julkaisu 2021:21. Tiedonhallintalautakunta pitää tarpeellisena, että siirtymäaikana arvioidaan, onko aiemmin toteutetut sähköiseen tietojensiirtoon liittyvät menettelyt olleet tosiasiallisesti teknisiä käyttöyhteyksiä (s. 7).

²¹ Oppaan suositusten mukaan tietojen luovuttamista ei voida toteuttaa teknisiä rajapintoja hyödyntämällä, jos tietojen luovuttamiseen liittyy luovuttavalle viranomaiselle harkintamahdollisuus siihen, mitkä tiedot ovat välttämättömiä viranomaisen tiedonsaantioikeuden ja tiedon käyttötarpeen näkökulmasta (s. 8).

Sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuojaja sekä osoitusvelvollisuus

Rekisterinpitäjän selvitettäväksi jää mm., minkä lainsäädännön perusteella oppilaiden henkilötietojen luovuttaminen on mahdollista opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluille niiden oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa²² säädettyjen tehtävien hoitoa varten ja mitä edellytyksiä lainsäädäntö asettaa tietojen luovutustavalle. Rekisterinpitäjän tulee myös huolehtia siitä, että henkilötietojen käsittelystä (myös luovutuksista) annetaan riittävästi ohjeistusta ja henkilötietojen käsittelyä valvotaan²³.

Tietosuojaja-asetuksen 25 artiklassa säädetään sisäänrakennetusta ja oletusarvoisesta tietosuojajasta, joka vaikuttaa myös tietojärjestelmiä suunniteltaessa ja toteutettaessa²⁴. Rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla varmistetaan, että tietosuojaja-asetuksessa säädetty vaatimukset täyttyvät.

Tietosuojaja-asetuksessa säädetään myös rekisterinpitäjän osoitusvelvollisuudesta, joka on asetuksen keskeinen periaate²⁵. Apulaistietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että opetuksen järjestäjän tulee osoittaa oppilaiden henkilötietojen käsittelyn (luovutukset mukaan lukien) lainmukaisuus. Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestäjän tulee puolestaan osoittaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus omassa toiminnassaan.

Vuoden 2021 lopussa tietosuojavaltuutetun toimisto julkaisi tietosuojan vaikutustenarviointia koskevan ohjeen²⁶. Apulaistietosuojavaltuutettu ohjaa tutustumaan ohjeeseen.

Apulaistietosuojavaltuutettu pitää tarpeellisena, että tähän asiaan liittyvä oppilaiden henkilötietojen käsittely otetaan huomioon, kun annetaan valtakunnallista ohjausta henkilötietojen käsittelystä oppilas- ja opiskelijahuollossa. Sen vuoksi apulaistietosuojavaltuutettu on tehnyt aloitteen

²² Esim. mitä salassa pidettäviä ja julkisia tietoja sekä kenen tietoja koulusta voidaan luovuttaa opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluille eri säännösten perusteella.

²³ Tietosuojaja-asetuksen 29 artikla ja 32 artiklan 4 kohta.

²⁴ Kts. myös tietosuojaja-asetuksen johdanto-osan kohta 78.

²⁵ Kts. tietosuojaja-asetuksen 5 artiklan 2 kohta, 32 artikla ja 25 artikla. Kts. <https://tietosuojaja.fi/osoitusvelvollisuus>.

²⁶ <https://tietosuojaja.fi/-/tietosuojavaltuutetun-toimisto-on-julkaissut-tietosuojan-vaikutustenarviointia-koskevan-ohjeen>.

opetus- ja kulttuuriministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle,
Opetushallitukselle sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Aloite on
tämän ohjauksen liitteenä.

Apulaistietosuojavaltuutettu _____

Ylitarkastaja _____

*Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi tarvittaessa
tarkistaa tietosuojavaltuutetun toimiston kirjaamosta.*

Liite

- Apulaistietosuojavaltuutetun aloite 24.11.2022

Tietosuojavaltuutetun toimiston yhteystiedot

Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki

Sähköposti: tietosuoja@om.fi

Puhelinvaihe: 029 566 6700

Verkkosivut: www.tietosuoja.fi